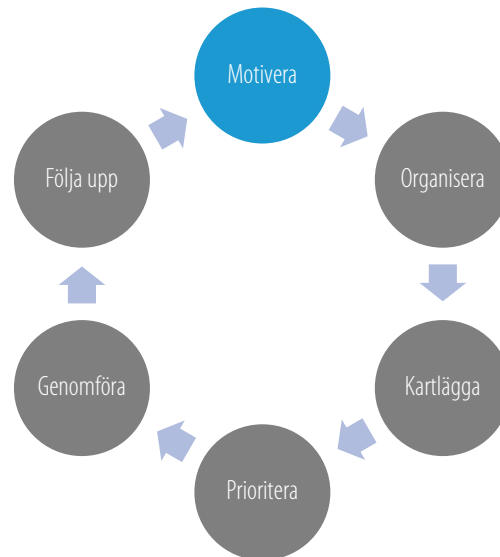

Steg 1: Motivera – att hitta argument

Varje kommun behöver hitta egna argument över vilka fördelar och vinster det finns att arbeta strategisk med vattenfrågor. Vattenresurserna ska behandlas som vilken planeringsförutsättning och naturresurs som helst, det vill säga utifrån de lagkrav som finns men det går också att hitta synergieffekter i arbetet som kommunen kan dra nytta av. Den politiska viljan att driva och utveckla vattenfrågorna är en avgörande faktor för hur väl en kommun lyckas med vattenarbetet.

Med en politisk vilja och samsyn kan en effektiv vattenplanering spara både tid och pengar för organisationen. I många fall kan det också vara nödvändigt att utbilda internt för att skapa bättre förståelse för vattenfrågan som resurs.

Tre viktiga punkter

- Hitta ert "varför" – varför vattenfrågorna är viktiga och vilka vinster det finns för kommunen att arbeta med en sammanhållen vattenplanering.
- Hitta vem som behöver motiveras? Vem behöver motiveras för att "komma vidare"? Beslutsfattare, intern organisation?
- Skapa samsyn mellan egna ambitioner och lagkrav.

Bilagor att använda

- Bilaga 1 – Checklista.
- Bilaga 3a – Lagkrav och riktlinjer.
- Bilaga 5a – Projektdirektiv – mall.
- Bilaga 5b – Projektplan – mall.

Vem ska motiveras och varför?

Kommunens tjänstepersoner bör motivera beslutsfattare så som chefer och förtroendevalda, eller andra tjänstepersoner inom kommunens förvaltningar, att avsätta resurser till att arbeta med en sammanhållen och strategisk vattenplanering för de behov som identifierats.

Hitta dina argument!

Varje kommun behöver hitta egna argument över vilka fördelar och vinster det finns med att arbeta strategiskt med vattenfrågor. En framgångsrik vattenplanering kan inte enbart grundas på kraven att följa miljökvalitetsnormerna, utan den primära drivkraften måste vara den egna viljan i kommunen att effektivisera vattenarbetet och förbättra vattenkvaliteten. I arbetsprocessen kan en robust organisation skapas och förutsättningar för genomförande av åtgärder förbättras och i förlängningen skapa mer välmående vattenmiljöer. Här följer några exempel på argument som kommuner använt för att utveckla vattenarbetet i sina organisationer.

Figur 1. Vatten i landskapet. Illustration av Tobias Flygar.

Argument: Effektivare arbetsätt

Kommunen med bolag har ansvar för olika vattenfrågor i rollen som tillsyns- och tillståndsmyndighet, samhällsplanerare, VA-huvudman, dricksvattenproducent samt som markägare och verksamhetsutövare. Detta ställer förstas särskilda krav på kommunen kring samsyn och kommunikation men ger också möjligheter att samordna och effektivisera vattenarbetet. En strategisk vattenplanering är proaktiv istället för reaktiv. Det innebär att kommunen skapar en god bild av de utmaningar som finns, och sedan fattar faktabaserade beslut om hur vattenfrågorna ska drivas och utvecklas, utifrån kunskapsunderlag. Vattenplaneringen handlar sammanfattningsvis om att skapa goda förutsättningar för en hållbar mark- och

vattenanvändning med välmående och attraktiva vattenmiljöer för växter och djur. Genom att samla vattenfrågorna och arbeta med dem i en sammanhållen process kan olika typer av handläggartöd utvecklas, exempelvis för prioritering av vattenvårdande insatser, stöd i handläggning av olika ärenden som berör eller i tillsynsuppdrag. En bättre samordning och en samsyn internt kring vattenfrågorna ger också bättre underlag till kommunens verksamhetsplaneringsprocesser och ökar möjligheterna till en mer långsiktig plan för planering av medel för vattenarbetet. En bra sammanställning av möjligheter, utmaningar och förutsättningar ger också bättre kunskapsunderlag i olika upphandlingsprocesser vilket spar såväl tid som pengar.

En strategisk planering ökar också möjligheterna att skapa positiva synergieffekter eftersom arbetssättet syftar till en sammanhållen planering för vattenresurserna. Generellt behöver kommunerna skapa en vattenplanering som kan klara riskerna med ett förändrat klimat. Den ska även klara de olika kraven som finns inom plan- och bygglagen, lagen om allmänna vattentjänster och miljöbalken. Eftersom de flesta av landets vatten inte klarar kraven enligt vattenförvaltningen gör detta utmaningarna extra stora. Miljökvalitetsnormerna är rättslig styrande.

Om du vill veta mer

Informationsfilmer med avrinningsområdesperspektiv:

- Om vattenförvaltning i floder, av Rhone Mediterranean Corsica Water Agency: *A new type of river management is coming!*
https://www.youtube.com/watch?v=21YAP8RF_sw
- Om vattenförvaltning i Murray-Darling basin, ett av de största avrinningsområdena i Australien: *Balancing the Basins water*
<https://www.youtube.com/watch?v=LGSEAAKkR2g>

Argument: Lagkrav

De beslutade miljökvalitetsnormerna för vatten är bindande vilket innebär att kommunerna ska se till att normerna kan följas. Om Sverige inte följer vattendirektivets krav kan Sverige bli belagt med vite till EU. Använd miljökvalitetsnormer som argument för att motivera ett samlat grepp om vattenfrågorna. Miljökvalitetsnormerna är något som påverkar kommunens hantering av vatten i såväl översiktsplanering, detaljplanering bygglovshantering, exploateringsprocessen, tillsyn och drift. Exempelvis behöver kommuner med en offensiv samhällsplaneringsprocess särskilt prioritera att uppfylla miljökvalitetsnormerna för vatten. Länsstyrelsen har en skyldighet att upphäva en kommuns beslut om detaljplan om beslutet kan innebära att en miljökvalitetsnorm inte följs. (jfr. 11 kap. 10 och 11 §§ PBL).

Argument: Multifunktionalitet och ekosystemtjänstperspektiv

Att arbeta med multifunktionella åtgärder är att skapa mer motståndskraft för negativ påverkan. Vinsten med att arbeta med multifunktionella åtgärder är också att det sparar tid och pengar medan effekten ökar. Exempelvis för att hantera översvämningsrisker kan vattenfördröjande åtgärder som magasinering och utjämning av vattenflöden skapa en större motståndskraft i landskapet mot exempelvis höga flöden eller skyfall.

I dagvattensammanhang kan multifunktionella åtgärder innebära att skapa gröna nedsänkta ytor i stadsbilden som tillåts att svämmas över tillfällig i händelse av skyfall. Under torrare perioder kan ytorna användas till rekreation. Ett annat exempel är gröna tak som både renar dagvatten men också minskar negativ påverkan från exempelvis nederbörd och skyfall särskilt.

Flera kommuner har upprättat vattenplaneringsprojekt och kartläggningar med ekosystemtjänstperspektiv. Så här skriver Sollentuna kommun i sin rapport "Ekosystemtjänster i Sollentunas vatten" har tagits fram av Ekologigruppen på uppdrag av Sollentuna kommun: "När ekosystemtjänstperspektivet integreras i vattenplaneringen på ett uttalat, tydligt och transparent sätt ökar möjligheterna att ytterligare ta tillvara på ekosystemtjänster för att nå målen med vattenplaneringen. Ekosystemtjänstperspektivet kan därmed minska behovet av tekniska lösningar som i allmänhet är mer kostsamma och mindre robusta. Det ger också större möjligheter till mångfunktionella lösningar, där flera funktioner uppnås samtidigt". Ett annat exempel på kommun som arbetat med ekosystemtjänster är Upplands-Väsby kommun där de gjort flera kartläggningar samt en utvecklingsplan för ekosystemtjänster. Regeringen har också beslutat att ekosystemtjänster ska integreras i alla relevanta beslutsunderlag senast 2018.

Argument: Säkra framtidens vatten

Världen står inför förändrade klimatförhållanden. Det är dock svårt att förutspå i vilken omfattning vi kommer att påverkas och hur snabbt förändringarna kommer att ske. Förväntade konsekvenser av klimatförändringar är ökad nederbörd, ökad risk för översvämnings och samtidigt fler perioder med torka, speciellt i södra Sverige och därför behöver planeringen behandla frågeställningar om både för mycket och för lite vatten. Vatten är dessutom en temperaturutjämnare. Kvarhållande av vatten i avrinningsområden är också viktigt. Genom att hålla kvar vatten i landskapet skapas bättre förutsättningar för bland annat retention av näring och miljögifter. Det skapar också flödesutjämning som minskar risken för översvämnings och ökar indirekt biodiversitet i landskapet. Klimatförändringarna innebär sammantaget stora utmaningar för möjligheten för kommuner att följa miljö kvalitetsnormer för vatten, trygga dricksvattenförsörjning samt för hantering av vatten och avlopp om inga förebyggande åtgärder genomförs.

Hantering av dagvatten i våra tätorter är en komplex utmaning som blir alltmer aktuell i takt med en ökad andel hårdgjorda ytor och mer extrem nederbörd till följd

av klimatförändringar som innebär ökade dagvattenmängder. Förutom de flödesrelaterade utmaningarna så innehåller dagvatten varierande koncentrationer och mängder av näringsämnen och prioriterade och särskilda förorenande ämnen som kan bidra till en betydande påverkan på yt- och grundvattenförekomster så att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte följs.

Klimatförändringarna kan också komma att få stor påverkan på dricksvattenförsörjningen. Ökade utsläpp av näringsämnen eller miljögifter till följd av skyfall och översvämningar, eller konsekvenser på vattenkvaliteten på grund av torka eller havsnivåhöjningar kan bli effekter av ett förändrat klimat. Sammanfattningsvis kan kommunerna inte åsidosätta klimatfrågan i sin vattenplanering.

Om du vill veta mer

Rapporter om negativa konsekvenser av skyfall och översvämningar i både urbana och rurala miljöer, på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (www.msb.se, välj Förebyggande, Naturolyckor).

VA-syds satsning för skyfallshantering *Plats för Vattnet*.

Länsstyrelsen i Västra Götaland har tagit fram rapport 2018:13 om Naturanpassade lösningar mot översvämning.

Rapporter om effekter och kostnader av störningar i dricksvatten, exempelvis Chyptosporidiumutbrott. Folkhälsomyndighetens rapport *Mikrobiologiska risker för dricksvatten: Framtida klimatpåverkan och säkerhet* (2014).

Argument: Bättre resultat i kommunranking

Det finns olika nationella rankingar som visar jämförelser mellan olika kommuners miljöarbete. Uppmärksamma kommunens beslutsfattare om sådana rankingar. Ett exempel är Boverkets miljömålsenkät (nyckeltal 2017: Antikvarisk kompetens, planering energi, planering grönstruktur och vattenområden, planering kulturmiljö, planering transporter, rivningsförbud). En annan är Miljöaktuellt's kommunranking (nyckeltal 2017: nöjdhet med miljöarbete, antal gång och cykelvägar, giftfria förskolor, ekologiska livsmedel, kommunens fordonsflotta samt kommunala naturreservat). Detta kan skapa motivation att sträva mot högre ranking.

Argument: Ökad kunskap om vattenfrågor

Generellt behöver kunskapen om vattenfrågorna öka i samhället. Flera kommuner menar att det finns behov att öka kunskap om vattenfrågor internt för att möjliggöra

en mer effektiv vattenplanering. Det är också viktigt att alla som är involverade i vattenarbetet har god kunskap om rättsreglerna. Vatten och dess roll i ekosystemet får allt mer plats både i media, politik och vardagliga samtal. Använd ny forskning och trender inom hållbar utveckling som argument för att öka kunskapen ytterligare i kommunen. Forskning som "trender" är ofta lättare att motivera. Använd lokala resurser som universitet och högskolor för att erbjuda möjlighet till att till exempel skriva examensarbeten för kommunen. Grundskolor och gymnasieskolor kan också vara viktiga målgrupper för att påverka vattenanvändningen och synen på vatten som resurs. Både miljömål, Agenda 2030 och vattendirektivets syften är att möjliggöra för brukbart vatten för framtida generationer.

Lyft gärna goda exempel på de som gjort något gott för våra gemensamma vatten. Det går också att skapa medborgarstöd för vattenarbetet genom att använda sociala medier. För många kommuner är också besöksnäringen viktig och med tillgång till rent vatten kan denna utvecklas. Vackra omgivningar är också högt värderat av många invånare. Stockholm och Göteborg (bland andra) har gjort värderingsstudier för att undersöka hur mycket invånarna är villiga att betala för bra vatten.

Exempel på utbildningsinsatser

- Bjuda in förtroendevalda och chefer till utbildningstillfälle och visa goda exempel. Exempelvis håller Miljösamverkan Stockholms län workshops, seminarier och utbildningar.
- Ta fram målgruppsanpassade faktasammanställningar med efterföljande informationsträffar för att skapa forum där förvaltningar kan träffas och utbyta kunskap över förvaltningsgränser.
- Anordna studiebesök, exempelvis vid något lyckat projekt inom kommunen eller en studieresa utanför kommunen. Bjud in brett på kommunen.
- Bjuda in någon som kan inspirera för att komma igång med arbetet. Kanske finns det någon inom kommunen som brinner särskilt för vattenfrågor?
- Gör en informationskampanj, till exempelvis var det är mest lämpligt att tvätta sin bil, hur bekämpningsmedel i trädgården påverkar våra vatten och organismer i det, eller hur man väljer miljömässigt bättre alternativ till att bottenmåla sin båt. Genomför gärna kampanjer samtidigt eller tillsammans med andra aktörer för att växla upp kommunens insats.

Tips!

Skapa medborgarstöd och medborgardialog om vattenfrågans betydelse för kommunens invånare. Hitta något som engagerar invånare och driv på utveckling av vattenarbetet från den utgångspunkten.